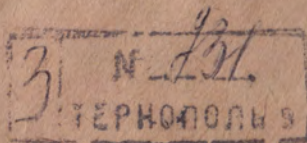

360

252054 м. Луков-54

Рул. Чаплова, 52 кв. 38

Мамяку Володимир Анатольевичу

Данно
дружбю!
як той нині
забув,
а зупи-
ся
Р. М.

282009 м. Тернопіль-9
вул. Мир 4, кв. 55

Шевчук Михайло Павлович

№ 47

Шановний Володимире
Антоновичу!

Надсилаю Вам свої спогади
про голодний 1933-й рік.
В них я намагаюсь викласти
лише те, що бачив на власні очі, те
що довелося пережити.
Щоб логічне було Вам розібратися,
долучаю до рукопису виходячу на
друкарський машинці копію.
З повагою В. Шевченко

8.04.89р.

P.S. Декілька слів про себе.
На Полтавщині проживав до 14 років.
З 1943 по 1950р. знаходився в рядах
"Радянської Армії". Після демобілізації
зайняв Харківський юридичний ін-
ститут і був заправляючим на роботі
в органах прокуратури Туркменської
області. Зараз на пенсії.
Учасник Великої Вітчизняної війни,
член КНРС.

В. Шевченко

"Червона мітла"

Майже на самотньому дні моїх спогадів знаходиться щезла згадка про тяжкий 1933-й рік. Односельці, яким вдалося перенести цей страшний період, до кінця днів своїх бачили у долі лише одного: щоб він ніколи не повторився.

У порівнянні з цим червоним роком мирної війни здаються дитячими забавами.

Народився я 1926 року у с. Знобівці, Устивецької сілради, Великобагачанського району на Полтавщині.

Село невелике, всього 60 дворів і тому людські жерства від воєнних дій та голоду підраховувати можна поіменно.

Від батьків і старших знаємо, що на полях імперіалістичної та гоминської воєн заминулося не більше десяти односельців. За чимось 1933 рік голод забрав майже 40 осіб.

З фронтів Великої

Вітчизняної війни не повернувши додому 22 земляки.

Створює колективізації у Бродівці зашто комсомольця Івана Бортюка. Село мало свого "індуся" одноосібника, дамо німецької владі поміщик. Розкуркулення та виселення не було. Проте одного військовослужбовця з нашого села розстріляли у 1937 році, як "ворога народу".

Така була ~~сільська~~ сільська політична ситуація у довоєнні роки.

Сім'я наша складалася з семи душ і батьківська земля знаходилася аж у трьох місцях. До сьогоднішнього дня запам'ятався куркій молодтарки на нашому подвір'ї: її перевозили з двору у двір. Ішов наву бачу "шлямову" селу" - молоді лошацько рудою масою, білокошоту з лисенно, і нову сіялку, виробництва заводу "Червона Зірка". Як це не дивно, але земляки вугорі зберення до цих пір за селянськими отородами.

Особливо відома у наші дні різновиди та "чутки про" викрадення

хліба та "зернову мітлу". Ми, ді-
ти, дуже боїлися цієї "мітли", хоч і
не могли уявити, як це вона може
ходити по селі.

Згодом на власній оці побачивши і
зрозумівши, що "зернова мітла" - це
звичайний гурт січогі, озброєних
щупами, косами, полатами та іншими
знаряддям, з допомогою якого відшук-
вали приховане зерно.

Завітра вона і на наше обійстя.
У складі гурти здобитого зерна, лише
двоє наших, згоді"вських. Одному з
них Василю Хмидрашову батько дав
дівся кулом. Він старався найбільше;
у колосі спритно зорнув і виснавив
мішок щоголи пшениці, а потім по-
росив мітлу, щоб піднести і забрати
все до останньої зернини. Звичайно,
мітло йому нічого не дає. Тоді він за-
мінив її вихористав свого баранячу
шопку. У хвісті на коникі сидів вели-
кий горщик з квасолею - їм забрав.
Мати дуже така, а дідусь з ба-
бусю сядли і проклинали експропрі-
ацію найгіршими словами.

Дідусь кричав до одного: „Чи давно ти перестав носити шапку з китичкою? Другому доводив, що це йому не в банді Марусі... Батько мовчав. Він, мабуть, не міг збагнути, чому так ситалося, що люди, які у свій час зі зброєю в руках ^{виступали} проти радянської влади, зараз сидять і в'язні грузини і безчестно забирають наших людей і т.д. Кого працює добро, у нього - комуністичного кулака Тетяна Терентівна Кікелі".

Вже у зрілому віці я зацікавився моральним обличчям людей, які входили до подібних „зондеркоманд“ в сілих селах, і дійшов висновку, що серед них було ^{дуже} багато заздрісників, кар'єристів, які не користувалися ні авто-матом, ні повагою односельців, а тільки-но таких, які намагалися у такий спосіб споконувати свою провинку перед владою.

Коли у Знобівці „зав'язується“ когось ім. Чапаєва, то ходив з так званих активістів не військовик до складу правління, а золотово когось молодого байдво.

Гравда, на цій посаді він перебував
 чотири, до влітку того голодного року,
 щоб врятувати людей. За рішенням
 правління, ще до згоди міста Горталі,
 змолоти кілька центнерів зерна для
 харчування козаченників. Цей крок на-
 маючи собі порушував першу козаченну
 заповідь, зате врятував життя ба-
 гатьком, а саме шершні вуг голоду у Зо-
 гіївці, порівняючи з іншими селами,
 були значно менше.

Возновляють, що про цю "краточу"
 куди Василь Кіндратович доповів куди
 треба і батькові доміся ввозити.
 Це йому сказати, еквіваленту тримання
 його під арештом. Таміжній менше, що
 мама носила передачі разом з німкою
 з сусіднього села, головка якої теж
 заарештували за асимілюючий "Землю".
 Потім батькову справу закрили. За його
 словами, це сталося завдяки старш-
 ию уповноваженого райкому партії
 Т. А. Корнієнка. Після війни Петро Анд-
 рійович працював на Тернопільщині;

і я мав можливість зустрітися з
ним не раз. Він міг би зараз багато
чого розповісти про ті часи, але на
шав, у шиття свої закони...

Того, другою голову колгоспу, засудили.
Того ніхто, видно, не захищав, до то-
го ж і провини у нього була бавна, бо
дозволив видати авансом по кілька
квотрантів зерна кожному колгоспни-
ку, а у колгоспі сім. Чумаєва, як я вже
говорив, організували епіське харчування,
та ще і дитячі їдальні відкрили, де дитям
видавали справжній хліб.

Голод у нашому селі порав відчувати
ніжніше, ніж в інших селах. Уже виник
до сілських хат майже щодня заходе-
ли голодні люди, щоб погрітися та
щось поїсти. Хтось було обмивав, да-
вали здебільшого варену картоплю, бу-
ряки і т.п. Підтримували людей чим мог-
ли, а найдовший голод поїхав і
в наші двір.

... Через дорогу від нас жила сім'я,
яка складалася з 4-х осіб:

Зочовтк Гантшейтін, або по сілеському
„Гантвоха“, його дружина Одарка, дочка
Галська і маленський син Мишко. Цому
мабуть і 3-х років не було. Нїма сїм'ї,
мощна сказати, за принципом: „дає
бог день, дає і їжу“. Гродоволвчих за-
пасів, як це прийнято у селян, не мала.
Навіть за квашеного капустаю та огір-
ками Одарка ходила до сусідів, зокрема
до нас. Вона ж і верховодила в хаті.
„Гантвоха“ був слодкого тихого і смир-
ного. Коли стало сутужно з харчами,
Одарка до свого чого не підпускала.
Він часом навідувався до нас і гуляв
богомільний бодує „св'яте шовто“, а
вона його доки було чим, трохи підкорм-
лювала. Запам'яталася така дещо:
мав „Гантвоха“ нові чоботи, кожен з яких
мощна було взути як на праву, так
і на ліву ногу.

6 Якесь вранці зайшла Одарка до
нашої хати, взята в ці цікаві чоботи
і словесила: „Помер Гантшейтін!“
Згодом показув бачив світ Мишко, його
поховали навіть не на кладовищі, а
в саду.

Котім померла сама Одарка, а
слідом за нею Галюка. Сімії, як не було.

По сусідству з нами мешкала жінка
з сином. Жінку звали Метяною, а сина
- парубочка, Іваном. Обоє були трохи де-
більними. Щоб мати засоби для існу-
вання, Іван, а по-вумному "Юй",
часто скоював крадіжки. Вути в усе, що
ту руку потрапляло: курей, кролів, кар-
топлю, навіть мед. Чомусь собаки
того не займали, і бджоли не кусали.

На відміну від інших старших за мене
хлопців, "Юй" охоче дружив зі мною, і я
чого, можна сказати, поважав. Немало-
вартував роль у цій дружбі, мабуть відіг-
рала і та обставина, що "Юй" гаченсько
привчав мене яблуками, грушами, медом.

Недобра слава про нього у той Городишч
1933-й рік пішла по всіх навколишніх
селах і хуторах. І якщо десь щось
було вкрадено, то у першу чергу йшли до
"Юя", і, як правило, полишалися рідко.

Знаходили крадене і дупи Івана були.
Він не кричав, не плакав, не захищався, та-
ки сприймав кару. Вигуківши від по-
боїв, знову ішов на промисел, одне

голод не тітка. Останній раз його
дещо застухали на гарячому і побігли
сильно, так що він певне дістався до
села і лешав біля дороги у бур'яні, сто-
пав і хрипів. Іхасо швидко з найближчу
побігав до несприятливої картини
і наказав, щоб його кудись забрали
від людських очей. Сторожно писали
про це, бо отже "кудись" виявилося
кладовищем, де його закопали без труни
і ще живого. Майже померла з голоду
на кілька днів раніше, і мабуть єдиного
людського, яка така за ним, був я.

Породжена голодом жорстокість, не-
мовірна, нічим не виправдає, у ті тра-
гічні часи проявлялася часто і безкарно.

У буржуазній ториспруденції існує ви-
слів: "Коли говорять гарматні-закон мов-
чить". Мовчав він і під час голоду.

Один приклад позасудової розправи
над єврейським я вже проілюстрував.

На нашій вулиці 8-річна дівчинка,
замешувалася без батьків, всього зір-
вала нагороді сироти кілька пір'янок
молодого цибуні, за що була задана
на місяць "злочину". Ніхто і нікуди

про вчинили вбивство не повгод-
нав, вважалося, що так і має бути, ад-
же все рівно помере як не сьогодні, то зав-
тра.

Разом зі сного вродували двоє
брати: Іван і Григорій. Приходило одного
разу до ссеп Іван оди.

- А де ж брат? - запитав вихователя.

- Немас Григій, вора ввечері батько того
вбив качалкою. За яку провинку помча-
вся ссоднець ниттям, не пам'ятаю.

Через кілька днів Івана теж не стало.
Тисяч років, коли я знаходився у вг-
нущі, прийшов до нашої хати цей батько.
Цого, звичайно, приносячи, а він розма-
кався:

- Мене б і мої сина були лейтенантами,
якби не той проклятий голод...
Тяжко, бачать, лейтенантів і майорів, вч-
тєств, Опрощаю, Кікарів, взошли пот-
рбних і хороших людей вперше з на-
шого цуту черний 1933-й. І не виче-
у цьому нещасний батько, у якого
вг голоду загинувся розум.

Погнуття голоду знайомі мені з дитинства, але все таки „укирявся“ іноді приносить з дитячих всіх смажених хліба для етарних сестри і брата. Вдома неки так звали „маторженки“ з березового листя, гречаних висівок, чи з качанів кукурудзи. Стало у них не було ніякого, і лише дуже голодні могли потім їх споживати. Я брав свого „маторженка“ в дитинство, але не їв, а віддавав вихованцеві, а вона у свою чергу віддавала мені.

Були тоді у дитинстві гашечки для молока і чаш двох видів: одні з квіткових, другі з дудочкових. Престанного влаштовувалася та, що з дудочкового. Вихованка давала мені завіди „престанту“ гашечку. Батьки мали хорошу корову, а молоко в той час було найбільш цінним. До того ж був і „тіг-кого для сім'ї“: рогоза, коріння молодого очерету, цвіт білої акації. Очевидно, цим в дитячій мірі полегшувалося моє знайомство з етарними до „маторженків“.

Мама у колегосні варива обіди, здебільшого галушки, великі, і як поді здавалося, дуже смачні. Одертували на кухню також картоплю, пущили з якої мама приносила дотому. Цього варива і подавали на стіл. Та як не викручувалися, але гідуса від голоду не врятували - помер. А міг би прожити ще з десяток, а може і більше років.

Зараз ~~хліб~~ не в пошакі, бо переважна більшість наших сучасників, як кажуть, не бачили сталевого вовка.

Якщо бачили ми з матиного сестинкого догори і побачили, що бригадир гоним проганяє з поля двох хлопчаків. Виявилося, хлопці викидали на землі ційно посіяні зернами. А кишішні іскри рівески, не задумуючись, можуть використати залишок ґрунтового міяга китану, бачок не бачок...

Або ще такий епізод. У нашій хаті на стіні висіла в'язка гербового перцю, або як у нас називали "стріпків".

Вони там такий приємний і оптимістичний вигляд, що здається, з'яв би їх всі без останку. Приходять одного разу сусід Василь Федорович і просить маму: "дай мені як сироків". Мама дає йому кілька штук. Через деякий час з хати сусіда почувся немаловищий крик. Виявилось, що він жув сироків, "пообідав", а від них дуже погано нехотує у голодному животі.

Тепер не для кого не таємниця, що утверджен голоду був Стаєн. Але що він міг зробити без надійних помічників усіх рангів, отих міксем, які до влади рвалися? Мені здається, що немаловищий роль зіграли місцеві кривішки і все тому.

Я вродило, Фітцер не мав наміру творити добро на окупуваємій радше тамтешній території; а навпаки намагався задрати звідти все до останньої нитки. Та не вдалося. Згодом у повному обсязі здійснити задумане, бо на наше щастя, батюшких присуджувати грошей на місцях, знайшлося не багато, і гітлерівська місія виявилася безцільною.

повторити 1933-й рік.

Вероятно у Знобівці мав місце голод у тому-то році біля однієї п'ятої частини її мешканців. Наприклад, на нинішній вулиці з 18 дворів налічувалося 86 жителів. Померло 15. В інших населених пунктах Черкави були значно більшими.

Очевидно, що серед осіб, які займалися кривими посади в районі і на місцях, були також помірковані, розсудливі люди, які об'єктивно оцінювали ситуацію і не рвалися сімо вперед або висловлювалися.

Вони зуміли захищатися кривими і там, де здавалося б це було зовсім неможливим. Про одного з них я вже згадував. Другий — мій однокласник м.і. Шевчук, який працював тоді зоотехніком у Корольському районі. Йому, коли-сьому, щем доводилося приймати участь у "вискачуванні" зерна.

Микола Ілліч розповідав, як в од-ному з господарств, його група збрала кілька мішків зерна, але підвода зовсім забарилася, і його залишили вертучи коло них. Мові і попросили у нього господаря дозволу взяти з кожного

попороку зерна. Вони дозволили.
Цей випадок, можливо, і забувся, якщо
не мав свого продовження у 1941 році.
Моді, уникнувши фронтального поєдинок,
опинився він у загрозовому селі, і треба
було так скластися, що зустрів свого
давню "Знайомицю". Чим могла закінчитися
ця зустріч для командира "Сервонної Ар-
мії", якщо у свій час не проявив він ~~не~~
людського співчуття, можна лише здога-
дуватися...

Сталінізм - нелюдський період у нашій
історії, проте злочинувати того лише
горшими фактами було б невірно, адже
окрім "вождя" існували і працювали
партія, радянська влада, сотні тисяч
чесних комуністів, які по-справжньо-
му піклувалися про добробут народу.

Саме вони після голодного 1933 року
проголосили лозунг: "Кожному кожному
му двору - корову або телятко". Невдовзі
у Злотіївці з'явилася велике молочне
стадо - всі селяни мали корови.

Життя насичене велике багатство
свого з нагоди прийняття закону
про навільне закріплення Землі за

колягостали. На зароблений трудовень
селяни одертими по 3 кт. зерна. Я ніяк
не покровило душою, якщо скажу,
що тоді я бачив дієсно, ^{по-справжньому} щастливих
людей. Вони здивовані, що світле
майбутнє вже зовсім близько...

М. Шевченко

М. Шевченко

М. Тернонів.

282009 М. Тернонів-9

вул. Миру 1, кв. 55

Шевченко Михайло Павлович

" ЧЕРВОНА МІТЛА "

Майже на самісінькому дні моїх спогадів знаходиться невесела згадка про тяжкий 1933-й рік. Односельці, яким вдалося пережити цей страшний період, до кінця днів своїх благали у долі лише одного: щоб він ніколи не повторився.

У порівнянні з цим чорним роком минулі війни здаються дитячими забавами.

Народився я 1926 року в с.Злодіївці, Устивицької сільради, Великобагочанського району на Полтавщині. Село невелике, всього 60 дворів і тому людські жертви від воєнних дій та голоду підрахувати можна поіменно.

Від батьків і старших знали, що на полях Імперіалістичної та громадянської воєн залишилося не більше десяти односельців. За неповний 1933 рік голод забрав майже 40 осіб.

З фронтів Великої Вітчизняної війни не повернулися додому 22 земляки.

Підчас колективізації у Злодіївці забито комсомольця Івана Борідка. Село мало свого "Індуса"-одноосібника, „дало" німецькій владі поліція. Розкуркулених та виселених не було. Проте одного військовослужбовця з нашого села розстріляли у 1937 році, як "ворога народу".

Така була сільська політична статистика у довоєнні роки.

Сім'я наша складалася з семи душ і батьківська земля знаходилася аж у трьох місцях. До сьогоднішнього дня запам'ятався гуркіт молотарки на нашому подвір'ї, її перевозили з двору у двір. Немов наяву бачу "тяглову" силу - молоду лошицю рудої масті, білокопиту з лисиною, і нову сіялку, виробництва заводу "Червона зірка".

Як це не дивно, але залишки від неї збереглися до цих пір за селянськими огородами.

Особливо врізалися у пам'ять розмови та чутки про "викачування" хліба та "червону мітлу". Ми, діти, дуже боялися цієї "мітли", хоч і не могли уявити, як це вона може ходити по селах.

Згодом на власні очі побачили і зрозуміли, що "червона мітла" – це звичайнісінький гурт людей, озброєних щупами, ломами. Лопатами та іншим знаряддям, з допомогою якого відшукували приховане зерно.

Завітала вона і на наше обійстя.

У складі групи здебільшого чужі, лише двоє наших, злодійських. Одному з них Василю Кіндратовичу батько доводився кумом. Він старався найбільше: у коморі секретно згрінув і висипав у мішок жито чи пшеницю, а потім попросив мітлу, щоб підмести і забрати все до останньої зернини. Звичайно, мітли йому ніхто не дав. Тоді він замість неї використав свою баранячу шапку. У хаті на комині стояв великий горщик з квасолею – теж забрали. Мама дуже плакала, а бабуса з дідусем лаяли і проклинали експропраторів найгіршими словами. Дідусь кричав до одного: "Чи давно ти перестав носити шапку з китицею?". Другому доводив, що це йому не в банді Марусі... Батько мовчав. Він, мабуть, не міг збагнути, чому так сталося, що люди, які у свій час зі зброєю в руках виступали проти радянської влади, зараз стали її вірними друзями і безцеремонно забирають нажите чесною і тяжкою працею добро, у нього-колишнього кулеметника Першої Кінної.

Вже в зрілому віці я зацікавився моральним обличчям людей, які входили до подібних "зондеркоманд" в інших селах і дійшов висновку, що серед них було чимало чорних заздрісників, кар'єристів,

які не користувалися ні авторитетом, ні повагою односельців, а також таких, які намагалися у такий спосіб спокутувати свою провину перед владою.

Коли у Злодіївці "зав'язувався" колгосп Ім. Чапаєва, то жоден з так званих активістів не ввійшов до складу правління, а головою колгоспу люди обрали батька. Правда, на цій посаді він перебував недовго, бо влітку того голодного року, щоб врятувати людей, за рішенням правління, ще до здачі хліба державі, змолотили кілька центнерів зерна для харчування колгоспників. Цей крок формально ніби порушував першу колгоспну заповідь, зате врятував життя багатьом, адже жертви від голоду у Злодіївці, порівнюючи з іншими селами, були значно менші.

Розповідають, що про цю "крамолу" кум Василь Кіндратович доповів куди треба і батькові довелося відповідати. Не можу сказати, скільки часу тримали його під арештом. Пам'ятаю лише, що мама носила передачі разом з жінкою з сусіднього села, чоловіка якої теж заарештували за аналогічний "злочин". Потім батькову справу закрили. За його словами, це сталося завдяки сприянню уповноваженого райкому партії П.А. Корнієнка. Після війни Петро Андрійович працював на Тернопільщині, де я мав можливість зустрітися з ним не раз.

Він міг би зараз багато дечого розповісти про ті часи, але на жаль, у життя свої закони...

Того, другого голову колгоспу, засудили. Його ніхто, видно, не захищав, до того ж і провина у нього була більша, бо дозволив видати авансом по кілька кілограмів зерна кожному колгоспнику, а у колгоспі Ім. Чапаєва, як я вже говорив, організували спільне харчування, та ще і дитячі ясла відкрили, де дітям видавали справжній ~~х~~ліб.

Голод у нашому селі почали відчувати пізніше, чим в інших селах. Вже в зимку до сільських хат майже щодня заходили голодні люди, щоб погрітися та щось попоїсти. Хліба було обмаль, давали здебільшого варену картоплю, буряки і т.п. Підтримували людей чим могли, а напровесні голод постукав і в наші двері.

.... Через дорогу від нас жила сім'я, яка складалася з 4-х осіб: чоловік Пантелеймін, або по сільському "Пантьоха", його дружини Одарка, дочка Галька і маленький син Мишко. Йому мабуть і 3-х років не було. Жила сім'я, можна сказати, за принципом: "дасть бог день, дасть і їжу". Продовольчих запасів, як це прийнято у селян, не мала. Навіть за квашеною капустою та огірками Одарка ходила до сусідів, зокрема до нас. Вона ж і верховодила у хаті. "Пантьоха був людиною тихою і смирною. Коли стало сутожно з харчами, Одарка до столу його не підпускала. Він часто навідувався до нас і читав богомільній бабусі "Святе письмо", а вона його доки було чим, трохи підкормлювала. Запам'ятався така деталь: мав "Пантьоха" нові чоботи, кожен з яких можна було взути як на праву, так і на ліву ногу.

Якось вранці зайшла Одарка до нашої хати, взята в ці цікаві чоботи і сповістила: "Помер Пантелеймін". Згодом покинув білий світ Мишко, його поховали навіть не на кладовищі, а в саду. Потім померла сама Одарка, а слідом за нею Галька. Сім'ї, як не було.

По сусідству з нами мешкала жінка з сином. Жінку звали Тетяною, а сина-парубка, Іваном. Обое були трохи дебільними. Щоб мати засоби для існування, Іван, а по вуличному "Юй", часто скоював крадіжки. Цупив усе, що під руку потрапляло: курей, кролів, картоплю, навіть мед. Чомусь собаки його не займали, і бджоли не кусали. На відміну від інших старших за мене хлопців, "Юй" охоче дружив зі мною, і я його, можна сказати, поважав. Немаловажну роль у цій дружбі, мабуть відіграла і та обставина, що "Юй" частенько пригощав мене яблуками, грушами, медом.

Недобра слава про нього у той голодний 1933-й рік пішла по всіх навколишніх селах і хуторах. І якщо десь щось було вкрадено, то у першу чергу йшли до "Юя" і, як правило, помилялись рідко. Знаходили крадене і дуже Івана били. Він не кричав, не плакав, не захищався, мовчки сприймав кару. Вичунявши від побоїв, знову ішов на промисел, адже голод не тітка. Останній раз його десь застукали на гарячому і побили сильно, так що він ледве дістався до села і лежав біля дороги у бур'яні, стогнав і хрипів. Якесь жінка з райцентру побачила цю непривабливу картину і наказала, щоб його кудись забрали від людських очей. Страшно писати про це, бо оте

"кудись" виявилося кладовищем, де його закопали без труни і ще живого. Мати померла з голоду на кілька днів раніше, і мабуть єдиною людиною, яка плакала за ним, був я.

Породжена голодом жорстокість, неймовірна, нічим не виправдана, у ті трагічні часи проявлялася часто і безкарно.

У буржуазній юриспруденції існує вислів: "Коли говорять гармати-закон мовчить". Мовчав він і під час голоду.

Один приклад позасудової розправи над людиною я вже проілюстрував.

На нашій вулиці 8-річна дівчинка, залишилася без батьків, весною зірвала на городі сусіди кілька пір'їнок молодої цибулі, за що була забита на місці "злочину". Ніхто і нікуди про вчинене вбивство не повідомляв, вважалося, що так і має бути, адже все рівно помре як не сьогодні, то завтра.

Разом зі мною відвідували ясла два брати: Іван і Григорій. Приходить одного разу до ясел Іван один.

— А де ж брат? — запитує вихователька.

— Немає Гриші, вчора ввечері батько його вбив качалкою. За яку провину поплатився хлопець життям, не пам'ятаю. Через кілька днів Івана теж не стало.

Після війни, коли я знаходився у відпустці, прийшов до нашої хати цей батько. Його, звичайно, пригостили, а він розплакався:

- Може б і мої сини були лейтенантами, якби не той проклятий голод... Так, багатьох лейтенантів і майорів, вчителів, агрономів, лікарів, взагалі потрібних і хороших людей вирвав з нашого гурту чорний 1933-й. І не винен у цьому нещасний батько, у якого від голоду затьмарився розум. Почуття голоду знайоме мені з дитинства, але всетаки "ухитрився" іноді приносити з дитячих ясел шматочок хліба для старших сестри і брата. Вдома пекли так звані "маторженики" з берестового листа, гречаних висівок, чи з качанів кукурудзи. Смаку у них не було ніякого, і лише дуже голодна людина могла їх споживати. Я брав свого "маторженика" в ясла, але не їв, а віддавав виховательці, а вона у свою чергу "віддячувала" мені.

Були тоді у яслах чашечки для молока і чаю двох видів: одні з квіточкою, другі з дудочкою. Престижною вважалася та, що з дудочкою. Вихователька давала мені завжди "престижну" чашку. Батьки мали хорошу корову, а молоко в ту пору було неабиякою підтримкою для сім'ї. До того ж був і "підніжний корм": рогоза, коріння молодого очерету, цвіт білої акації. Очевидно, цим в деякій мірі пояснюється моє зневажливе ставлення до "маторжеників".

Мама у колгоспі варила обіди, здебільшого галушки, великі, і як тоді здавалося, дуже смачні. Одержували на кухню також картоплю, лущиння з якої мама приносила додому. Його варили і подавали на стіл. Та як не викручувалися, але дідуся від голоду не

врятували-помер. А міг би прожити ще з десяток, а може і більше років.

Зараз хліб не в пошані, бо переважна більшість наших сучасників, як кажуть, не бачили смаженого вовка.

Якось йшли ми з мамою стежкою додому і побачили, що бригадир чомусь проганяє з поля двох хлопчаків. Виявилося, хлопці вибирували на землі щойно посіяні зернини. А нинішні їхні ровесники, не задумуючись, можуть використати замість футбольного м'яча хлібину, батон чи булочку...

Або ще такий епізод. У нашій хаті на стіні висіла в'язка червоного перцю, або як у нас називали "стриків". Вони мали такий приємний і апетитний вигляд, що здається, з'їв би їх всі без остатку. Приходить одного разу сусіда Василь Федорович і просить маму: "дайте мені хоч стриків". Мама дала йому кілька штук. Через деякий час з хати сусіда почувся несамовитий крик. Виявилося, що він тими стриками "пообідав", а від них дуже почало пекти у голодному животі.

Тепер ні для кого не таємниця, що творцем голоду був Сталін. Але що він міг зробити без надійних помічників усіх рангів, отих нікчем, які до влади рвалися? Мені здається, що немаловажну роль зіграли місцеві керівники і ось чому.

Як відомо, Гітлер не мав наміру творити добро на окупованій фашистами території, а навпаки намагався забрати звідти все до останньої нитки. Та не вдавалося злодюзі у повному обсязі

здійснити задумане, бо на наше щастя, бажаючих прислужувати фюреру на місцях, знайшлося не багато, і гітлерівська мітла виявилася безсилою повторити 1933-й рік.

Всього у Злодіївці під час голоду загинулодесь біля однієї п'ятої частини її мешканців. Наприклад, на нашій вулиці з 18 дворів налічувалося 86 жителів. Померло 15. В інших населених пунктах жертви були значно більшими.

Очевидно, що серед осіб, які займали керівні посади в районі і на місцях, були також помірковані, розсудливі люди, які об'єктивно оцінювали ситуацію і не рвалися сліпо вперед аби вислужитися.

Вони зуміли залишатися людьми і там, де здавалося б це було зовсім неможливим. Про одного з них я вже згадував. Другий – мій однофамілець М.І.Шевчик, який працював тоді зоотехніком у Хорольському районі. Йому, комсомольцю, теж доводилося приймати участь у "викачуванні" хліба.

Микола Іллєч розповідав, як в одному з господарств, його група забрала кілька мішків зерна, але підводадесь забарилася, і його залишили вартувати коло них. Тоді і попросила у нього господиня дозволу взяти з кожного потроху зерна. Він дозволив.

Цей випадок, можливо, б і забувся, якби не мав свого продовження у 1941 році. Тоді, уникнувши фашистського полону, опинився він у згаданому селі, і треба було так статися, що зустрів свою

давно "знайому". Чим могла закінчитися ця зустріч для командира Червоної Армії, якби у свій час не проявив він людського співчуття, можна лише здогадуватися...

Сталінщина – нелегкий період у нашій Історії, проте змальовувати його лише чорними фарбами було б невірно, адже окрім "вождя" Існували і працювали партія, радянська влада, сотні тисяч чесних комуністів, які по-справжньому піклувалися про добробут народу.

Саме вони після голодного 1933 року проголосили лозунг: "Кожному колгоспному двору – корову або телицю". Невдовзі у Злодіївці з'явилася велике молочне стадо – всі селяни мали корови.

Потім настане велике всенародне свято з нагоди прийняття закону про навічне закріплення землі за колгоспами. На зароблений трудовень селяни одержали по Зкг.зерна. Я нескільки не покривлю душею, якщо скажу, що тоді я бачив дійсно, по-справжньому щасливих людей. Всім здавалося, що світле майбутнє вже зовсім близько...

М.Шевчик
м.Тернопіль

282009 м.Тернопіль – 9
вул.Миру 4 кв.55
Шевчик Михайло Павлович

Лонге Горна М.Шевчик